

אגרות שניאור זלמן שכטר לאחד-העם¹

נחמן מתתיהו (נורמן) בנטביטש

שכטר ב-Studies in Judaism שלו מביא את דברי הרד"ק בשם רז"ל² על "ועלהו לא יבול" (תה' א', ג') שאפילו מ"שיחת חולין שלהם (של חכמים) יכל אדם ללמד מהם מוסר העולם והנהגת הבריות זה מזה". והוא מוסיף ואומר, שאפילו הדבר המיותר ביותר הנהו בר ערך במדת-מה. מענין, שגם Boswell, הגדול בביאוגרפים האנגלים, מביא את האמרה הנ"ל בהקדמתו ל"חיי ג'ונסון". דברים אלו עשויים ביותר לשכטר עצמו, כי היה היה שכטר אמן-המחשבה הדינמית בשיחתו עם ידידיו ובאגרותיו אליהם. לדאבוננו, לא נאספו אגרותיו כדרך שנאספו אגרותיהם של מנהיגי-העם הרוחניים בני-דורו (— של אחד-העם, למשל). בשנת תש"ד הוציא לאור אברהם יערי, ספרן האוניברסיטה העברית בירושלים, אוסף קטן של אגרות עבריות³, שנכתבו בידי שכטר אל שמואל אברהם פוזנאנסקי. בית-הספרים הלאומי והאוניברסיטאי קבל עוד אוסף אגרות, שנכתבו בידי שכטר אל ידידו אל אחד-העם, — מהן עברית ומהן אנגלית. שכטר לא היה "עברי" לפי המושג המודרני של מילה זו; לידתו וחינוכו — בחוגי חסידים שבגטו הרומני, וכאן יידיש היתה רווחת. בגליציה ובוינה, בהן נדד בימי עלומיו, השפיע מן ה"השכלה" וכתוצאה מהשפעה זו התחיל כותב עברית לרעיו היהודים. הקדמותיו לספרים המדעיים הראשונים כתב עברית⁴. אך את מחקריו העקריים ואת כל מסותיו הפופולאריות כתב אנגלית. בן שלשים שנה וחמש שנים היה שכטר בבואו לאנגליה ואעפ"כ היטיב לשלוט באנגלית בפה ובכתב, ומעטים מאד היו המנהיגים היהודים בארצות הדוברות אנגלית שיכלו להשתוות אליו בידיעותיהם בה. לא הרי העברית של שכטר כהרי

1 העתק האגרות נעשה על-ידי אברהם יערי מבית-הספרים הלאומי והאוניברסיטאי, ירושלים, בכ"ו בחשוון תש"ה. האגרות במקורן נמצאות בארכיון אחד-העם אשר בגנוזי בית-הספרים הלאומי והאוניברסיטאי.

2 עב"ז י"ט, ע"ב ועוד.

3 אחדות מהן מתורגמות מאנגלית ומגרמנית.

4 עיון, למשל, בהקדמתו למהדורה של אבות דרבי נתן.

האנגלית שלו; אצור בה בעברית שלו מריחו של הישן אף כי עיכלה בתוכה משהו גם מגמישותו של החדש. אך תוכן דבריו יסב את תשומת-לבנו יותר מאשר סגנון דבריו.

שני אספיה-האגרות הנ"ל נכתבו בסוף שנות חייו של שכטר ובאמריקה כתב את רובן. רעיון אחד מופח בהרבה מהן — ליסד באמריקה מכון לחכמת-ישראל ולחזק בזה את היהדות שהלכה רוחה הלך והידלדל שם. שכטר, שהיה נשיאו של הסימנריון היהודי התיאולוגי באמריקה, ראה את תעודת-חייו בייסוד אסכולה, שממנה תצא תורה ותנובב את היהדות שבאמריקה שהלכה וגדלה בכמותה יתר על ארצות אחרות. אגרותיו של שכטר לפוזנאנסקי נוגעות במדעי היהדות וביחוד באור הבהיר ששפע גילוייו את הגניזה על תולדות עמנו בימי-קדם ובימי-הביניים⁵. אגרותיו לאחד-העם מטפלות בעקר בהווה של עמנו ובעתידו, וביחוד בתחייתה של ארץ-ישראל. הן לא נתפרסמו עד כה אף כי אחדות מתשובותיו של אחה"ע לשכטר כלולות ב"אגרות אחה"ע".

ביחסו של שכטר לאח"ע היה יותר מיסוד היחס של ה"חסיד" לרבו מאשר מיסוד היחס של ת"ח לת"ח רעהו. וכאן המקום לציין, ששכטר חתם את שמו המלא, שניאור זלמן, בסוף כל אגרותיו — בין שנכתבו עברית ובין שנכתבו אנגלית — לאח"ע. שכטר הרבה להוקיר בני-אדם, שהפיחו בלבבות זולתם אהבה ליהדות אף כי השקפתם על היהדות שונה היתה מהשקפתו שלו. וכבד כיבד את אח"ע על כתביו, ואישיותו הקסימתו. האגרות הראשונות של האוסף הנמצא בירושלים — תאריךן 1905, עת אח"ע היה עדיין גר ברוסיה. אני נותן להלן את המכתבים שנכתבו עברית בידי שכטר.

י"ב תמוז תרס"ו

לרבי אשר גינצברג.

על הררי קעצקיל באמריקא יושבים אחיך עתה וחולמים על שבות עמם אשר יסודתם בהררי קודש הרי יהודה וישראל.
אחיך אלה יושבים עתה והוגים בך, ושולחים לך ברכתם שלום באהבה רבה.

שניאור זלמן שעכטער.

Harry Friedenwald.

צ"ה מאסליאנסקי.

יהודה ליבוש מאגנעס.

מרדכי שלעזינגער.

5 עיון: אגרות שניאור זלמן שכטר אל שמואל אברהם פוזנאנסקי, הוציא לאור מגוף כתב-ידו אברהם יערי, תש"ד, במברגר את וואהרמן, ירושלים.

אגרות שניאור זלמן שכתר לאחד-העם

Tannersville, N.Y.

יום ג' ז' אלול התרס"ו.

וקדשתם אם שנת החמשים שנה (ויקרא כ"ה)

לאחד העם.

ידידנו וחברנו הנכבד!

במלאת יובל שנים לימי חיך הננו זוכרים את שמך פה במרחקים. הננו זוכרים את פעלך ועמלך בקרב עמך זה שנים רבות, את עבודתך עבודת הקדש על שדה ספרותנו העברית אשר בה בעבודתך זאת גלית את המאור הרב שבנשמתך לאלפי נפשות מישראל והארת להן את הדרך בה ילכו קדימה. הננו זוכרים את כל הטוב הרוחני שהשפעת על רבבות אחיך האובדים מאז יצאת לעמוד עליהם כמלאך מצביא בכח תורתך וחכמתך. הננו זוכרים כי זה עשרים שנה ויותר הנך אתה המרכז הרוחני לפלטי הדור ויחידי האומה הדואגים לקיום נשמת ישראל ותורתו וכי בכל העת הזאת היית עומד כצור חזק נגד כל הרוחות הרעות שקמו בקרבנו. זכרנו את כל אלה והננו מרגישים את הצורך להביע לך בזה את רגשותינו רגשי תודה וברכה ליום חג יובלך החמשים. הננו מודים לאלהי מרום על אשר האציל עליך מהודו וישלחך למחיה בקרב אחיך כיום הזה ולבחותינו מקוים כי כאשר החיה אותך לברכה בקרבנו עד כה כן יוסיף להחזיקך ולהחלימך בחמר וברוח עוד יובל-שנים אחר לשמחת כל מכבדיך ומקיריך הרבים ובתוכם גם אנחנו הנאספים פה:

יהודא ליבוש מאגנעס
יהושע לוברסקי
מאכס שלאססינגער
נחמיה פערעפערקאוויץ.

שניאור זלמן שעכטער
אברהם אליהו לוברסקי
צבי מאלטער
לוי גינצבורג
אלכסנדר מארכס

האגרת נתחברה בידי שעכטער שחתם עליה ראשון, ונכתבה ע"י אחר בכתב רש"י יפה. אליה צורף דף בכתב-ידו של לוברסקי, כנראה, וזה לשונו:
פירוש קצר על חותמי המכתב

שניאור זלמן שעכטער, הוא שעכטער.
אברהם אליהו, פשיטא שהוא אברהם אליהו.
צבי מאלטער, הוא הד"ר מאלטער שלך דאיקלע לאתרן.
לוי גינצבורג הוא הפרופ' גינצבורג מהסעמינאר חכם גדול ובעל כשרונות נפלאים, ולמדן מופלג.

אלכסנדר מארכס הוא פרופ' בהסעמינאר, ביבליוגראף מצוין ואברך משי ממש. יהודא ליבש מגנעס, הוא התכשיט שלנו, תינוק שנשבה לבין העכום וניצל משם בדרך נס.

יהושע לוברסקי, איש ששכח שמו השני "העשיל" בבואו לארץ החדשה. מאכס שלאסינגער, ד"ר צעיר פרופ' בהפאבריקא לרבנים מתקנים בצינצינאטי. נחמיה פערעפערקאוויץ, מעתיק המשנה והתוספתא מפעטערבורג שנגלה עתה על שמי אמריקא. והפרופ' ישראל פרידלענדער חסר כאן, כי בלונדון הנהו עתה.

The Jewish Theological Seminary of America
531-535 West, 123rd Street, New York City
June 9 1808 [1908].

כבוד אדוני "אחד העם" המורם מאחיו.

במ"ע העבריים וכן בהמ"ע בשפות אחרות נתפרסמה השמועה כי כבודו עסוק כעת בהתיסדות ביהמ"ד גבוה לחרושת המעשה בירושלים או ביפו. למותר להגיד לו עד כמה שמחתי על הבשורה הטובה הזאת. ואשריו שחפץ ה' הצליח בידו שבו נצפנו כל עתידות הישוב, שבו תלוי כל קיום היהדות. ברם דא עקא היא, וירשני לרצות לפניו את הרהורי לבי בנידון זה.

גם המ"ע וגם הנוסעים השבים מאה"ק כולם יגידו ויענו כי רבה מאד השערורה בא"י כעת מסבת הנודדים אשר הגלו שמה מארץ רוסיא בימי הבהלות. מרביתם המה כפי עדות המ"ע והנוסעים מכת הצעירים או הבטלנים החדשים ששמשו מעט בישיבה אבל רובי תורתם הם מאיזה ביהמ"ד החכמה בארץ שווייץ. בביאור כתבי הקודש שיטתם היא שיטת המבקרים הקיצונים כמו דוהם וחבריו תלמידי וועלהויזען ומרעו שטאדע האומרים אין תולדה לישראל. בפלוסופיא הם תלמידי ניטשע וחסידיו בעלי האדם העליון ושינוי הערכין וב"ספרות היפה" הם מתגוללים ברפש וזוהמא ממש כמין הכותבים המקולקלים שבצרפת ורוסיא מבלי לחקות יפיפותם של הכותבים האלה ומכנים עצמם ריא-ליסטים, כלומר דם ואש ותמרות עשן . . . כפי הנשמע כבר יסדו להם ביה"ס ביפו ומחנכים שם ילידי הארץ ע"פ העיקרים של המחברים הנ"ל וגורמים חילול השם וחילול האומה ופירוד הלבבות ושנאה כבושה לכל הדורשים בטובת הישוב, עד כי שם ציוני הוא לזועה בעיני כל מביני דבר שבשום אופן אי אפשר לחושדם לקנאים ובעלי מחלוקת ולבי נוקפני כי הביהמ"ד החדש הזה יביא לרגליו אספסוף חדש חדש ממושלמי שווייץ ונוספו גם הם על שונאינו ויעשו את הארץ כמרקחה, ויסבו חורבן שלישי. לא נעלם מאדוני כי ערבוביא באה לעולם ונתקיימה בנו הקללה היותר נוראה שבהתוכחה והיית משוגע ממראה עיניך, מסיבת הגזירות והרדיפות. ספרותנו המדעית אשר עשתה חיל בהמאה

שעברה ירדה פלאים ולא נשארו רק איזה נמושות משירי תלמידי פראנקל צונץ וזולתם. הצעירים מארץ רוסיא, שרבים מהם התורה ירושה להם, היה ספק בידם להאדיר חכמת ישראל אחרי ההשתלמות הנחוצה באיזה מדרש החכמה בלמודי חול. אבל תוחלתנו נכזבה כי הם מגבבי דברים בעלמא אדוקי וועלהויזען ומעתיקי חדושו ולא יבינו כי כל השיטה הזאת יסודתה בההקדמה של שלייער-מאכער וואטקע וכו' שהדת הנוצרית היא הדת המחלטת וכי כל התולדה שלנו אינה אלא כפרוזדור לפני טרקלין השלוחים. ולמותר להאריך בפנה זאת כי אדוני יודע כמוני ועוד יותר טיב השיטה הזאת ואדיקות הצעירים. ואימסר עלמא לטפשאי. מעתה כל תקותנו היא התנועה הלאומית כפי הדרך שנתבארה מכבודו, וגם אנכי כתבתי איזה ביאור בענין זה, וכפי שנודע לו. אבל גם התנועה הזאת תהיה למכשול לנו אם המנהיגים אינם בעלי דת משה וישראל ובעלי נימוס. אי לזאת ירשני לדון לפניו כי העיקר לפקח שגם המורים וגם התלמידים בהביהמ"ד החדש יהיו שומרי מצוה ומקודשים לא רק להרמת קרן היהודים אך גם להרמת קרן היהדות במובן המסור לנו מאבותינו ורבותינו ז"ל. בדברים יותר פשוטים החובה תהיה שגם המורים וגם התלמידים לא יחללו קדשי בני ישראל אם ע"י חילול שבת והמועדים או ע"י אכילת טריפות או ע"י למודם כי אין תורה לישראל ורק ספרות בעלמא. וגם ישמרו פיהם ולשונם ועטם מדברי נבלה. וגם בעולם נדפסים כעת מאמרים שגורמים הלבנת פנים לכל בעל נימוס ואשר עלינו לשומרם שלא תשלוט בהם עין בנינו הצעירים ברי לבב. אויה מה היה לנו!

יסלח נא לי אדוני אם הלאתי בדברי. כמדומה לי שכבר כבדני בקריאת איזה ממאמרי ועכ"פ ראה כי איני מהקנאים, וגם זאת יעידון עלי כל מכירי כי איני מהקופצים בראש לישב במקום גדולים ואיני לא מתרברב ולא משתדל להתעטר בעטרת מנהיג הדור ולא בעל עצה טובה. וג"כ הגעתי לשנות הזקנה, והמנוחה נחוצה ועריבה לי. אבל יצאתי חוץ מגדרי ולגשת לפניו — אולי אשר לא כדת — בדבר הנוגע לחיי האומה ועתידה. כי לא אספוק כי ביום שיבטלו טהרה וקדושה מישראל אז גם ישראל יחדל להיות. ואתו הסליחה.

ברגשי כבוד

שניאור זלמן שעכטער.

Union-Castle Line

R. M. S. "Edinburgh Castle"

July 25, 1910.

אדוני וידידי הנכבד,

כפי מנהג הבריטים להחזיק טובה בכתב לכל מי שכבד אותם בקריאה אל שולחנו, הנני נותן לו בזה את תודתי על קבלו אותי ואת ב"ב בסבר פנים יפות ועל המשתה אשר עשה לנו. ותודתי כפולה ומכופלת על כל אותות חבה וכבוד שהראה לי בהנך טיולין באוריתא שהיו לנו כמה פעמים מדי שבתי בלאנדאן.

כפי שהוגד לי מאנ"ש כבודו אינו מהמפזרים דבריהם בפני זרים, וברוך יהיה על הפיזור שנהג עמדי. וצר לי מאד כי עסקי בקאמברידג'ע מנעוני מלהנות מחברתו במדה יותר מרובה.

מה שלומו כעת? במה שנוגע לי הנני שקוע בעצלות נוראה אשר לא תתנני לעשות כל מאומה ואולי אתנער קצת ממנה אחרי איזה ימים. ועלי להשתדל להפטר ממנה, כי קבלתי לכתוב בקורת על הגייג'ר בוך כתוב על ידי חסידיו להלולא רבה שחגגו האדוקים בחודש העבר.

עיינתי בהספר מונה"ז אבל לא מצאתי בו את הדברים הנדרשים לי כעת והשבתי לו הספר ע"י ידידנו באנטוויטש הצעיר. אולם לא אספוק כי גייג'ר השתמש בדבריו אם כי אין בידי להוכיח זה בראיות ברורות.

בד"ש ורגשי כבוד

ידידו שניאור זלמן שעכטער.

יאבה נא בטובו לדרוש בשמי בשלום מר לאמפורט מעיר נויאָרק אשר ב"ס יראה פניו בקרב. הנ"ל.

Kingsley Hotel
London

21 Dec. 1910.

ידידי הנכבד,

כל הימים האחרונים האלה הייתי עסוק במצות ראייה בלכתי לבקר את פני איזה מיודעים מימים קדמונים בעיר ראמסגאט. אחרי כן הלכתי לעיר קאמברידג'ע ואבלה שם שני ימים בבית אוצר הספרים שם וג"כ בחברת מלומדים וכומרים וכו'. כפי ששמעתי שם התנועה במחנה הליבעראלים היא לכפור כי אתה מוצא גדולתו של הנוצרי במדות ודעות. גדולתו היא באלוהותו ועל דעת זאת ובתנאי זה נתקבל מאנשי דורו לאלוה להתפלל לפניו ולעבדו וכו' כשיטת הקאטולים. ואחרי שאין אנו יכולים להאמין בזאת, א"כ עלינו לכפור בכל. והם מביעים בפה מלא כי שיטת מרטינויא ומרעיו (היהודים והנוצרים) היא זיוף גמור, יותר גרוע משיטת האדוקים. שישו מעי כי זה כמה שנים אשר הגדתי וג"כ כתבתי כי הבל הוא להאמין כי היוונים והרומאים מסרו נפשם על נער עברי מגבב איזה משלים ואיזה גוזמאות בדברי מוסר. הם קבלו אותו לאלוה זורע צדקות מצמיח ישועות בורא רפואות וכו'. והוא בעצמו מעולם לא חפץ להיות מורה ומגיד בעלמא. הוא התגאה לאלוה או לכהפ"ח למשיח עם כמה תוארים מהאלהות. בעצת אחד המנהיגים של השיטה החדשה, קניתי היום ספרו של שווייצער ואחל לקרות בו. הידעת את הספר או מחברו?

מה תעשה בערב של יום א' הבע"ל? אנא קרא נא גם אותי וגם אשתי ובתי לקיים עמך מצות נר חנוכה כדעתי ולבלות הערב בביתך כדת.
בד"ש לך ולאשתך הנכבדה
ידידך שניאור זלמן שעכטער.
שמעתי כי הנכבד ד"ר ווייצמאנן הנהו בביתך. ברך נא אותו בשמי.

Kingsley Hotel, London
22 Dec. 1910.

צפרא טבא

ואתה בטובך הגדול תעורר רחמיך לאיש חסדיך ותשלח לי מאה ציגארעטין מהמין הידוע לך כי נחוצים הם לי בעד תיקון העולמות וכמו שאמסור לך בחשאי.
ז. ש.

Hotel Cecilie Wiesbaden
11 Jan., 1911.

ידידי הנכבד!

השלום לך ולכל ב"ב? אנכי הנני פה בעצת הרופאים רוחץ ושותה וכו' ואשאר פה חודש ימים לכהפ"ח. אשתי ובתי נסעו מזה לברעסלויא וכאשר אגמור מלאכתי פה אז אספח עליהם בברעסלויא אי"ה.
הקבלת את דרושו של הפראפ. בארקיטט אשר שלחתי לך מפה? וכן כתבתי ע"י נאָרמאַן להמדפיס שלי בלאק לשלוח לך ספרו של שווייצער על חשבונני.

שכחתי שם הספר של הרב הכותב השגות על הברית חדשה אשר השאלת לי. הודיעני נא את שם הספר וג"כ שם המחבר.

זה ימים אחדים שקבלתי מכתב מאת ד"ר ציירוס אדליר הכותב לי כי בהתאסף הגזברים של ביהמ"ד דראפסיע זה לא כביר, הסכימו לבקש ממך כי תבוא לאמעריקא לדרוש שם בביהמ"ד הנ"ל. והנה אנכי מצרף בקשתי כי תואיל לעשות זאת. וגם אנכי דרשתי שם עשרה דרושים בשנה העברה אם כי בכלל איני מן הנזקקים לדברים כאלה. עשה נא זאת בשביל אנשי אמעריקא ואנשי שלומנו ביחוד לעזור לנו לחזק היהדות והאהבה לישראל בארצינו. ודע כי אנחנו מדקדקים עד מאד בנידון הדרושים האלה, כי רק יחידי סגולה יקבלו קריאה מהגזברים. נא ונא מלא נא את בקשתנו, ואל תהי נחפז להשיב "לא".
ידידך השותה מים . . . ואין מים תורה רק מים חמים ממש.

בד"ש לכולכם

שניאור זלמן שעכטער.

על גבי גלויה של הגב' מתילדה שכטר, שנכתבה בברסלוי עיר-מולדתה
ביום 13 בפברואר 1911, הוסיף שכטר בטופה:
כלו כעת כל הטבילות וכו' והנני פה ק"ק ברעסלויא זה שני ימים ואי"ה
אכתוב לך בארוכה במשך שבוע זה. היום בקרני בביתי "הצעיר" בערדישאבסקי
וכשמו כן הוא כי עוד לא הגיע לשנות ב י נ ה והוא מאותן הבריות המשונות
שהביאו לנו השעמום הנורא כעת.

ידידך

ז. ש.

c/o Rab. Dr. Margulies

4 Via Farini Florence

20 März, 1911.

ידידי הנכבד,

ב"ס קבלת מכתבי מעיר וויעסבאדען אשר בו בקשתי ממך כי תענה ותאמר
הן להזמנה שנשלח מעיר פילאדעלפיה לדרוש שם בביהמ"ד דראפסיע. בינתים
כתבו לי משם כי הכל שריר וקיים בעד שנת 1912. והנני מברך גם אותך וגם
אותנו כי נגמר הדבר בכי טוב, וכי אי"ה נהיה מאזינים ומקשיבים לדברי תורתך
בפנה אשר רבנים דשו בו בתועלת מעטה גם לחכמת ישראל וגם בעד עמינו לפי
שמחקו את הסאה או גדשו אותה. ובכלל כל הכותבים בפנה זאת השתדלו כי
מוסר ישראל עם איזה שיטה מסוימה בזמנה ונחשבת לאמת או עם מוסר הברית
החדשה כפי פירוש האחרונים. וממך אנכי מקוה כי תתן לנו מוסר היהדות
האחוז בדת היהדות כמו שלהבת בגחלת והוא עולם בפני עצמו ולא יובן כך
לפי מושגי היהדות.

מה שלומך כעת? אנכי מיום שכתבתי לך בקרתי כמה עירות: פראנקפורט,
ברעסלוא, ווענעדניג, בערלין ומינכען. פה פלארענץ אשאר עד חוה"מ דפסח
ומיד אחר הפסח אי"ה נפליג בספינה מעיר גענוא ביושר לעיר נויארק. אשתי
ובתי הם כעת בעיר רומי יחד עם חברתה אלמנת הד"ר באדט מברעסלוא,
ועוסקים כל היום במצות ראייה. אנכי כבר ראיתי די והותר את האמא קדישא
ובנה והמנוחה דרושה לי וע"כ נשארת פה כדי שלא להפריען ממלאכתן.

בבערלין ראיתי את פני הד"ר נתן וגם הד"ר סימון (נתנו לו תואר זה
מהאוניווערזיטאט דבערלין והוא מקפיד מאד על שינוי השם כמו קאמירציענ-
ראטה). עם הד"ר נתן לא נשתהיתי רק איזה שעה קטנה כי לא שב מדרכו עד
יום אחד טרם עזבי מבערלין והגדתי לו בפירוש כי העיקר הוא שהמוסד החדש
יהיה ברוח וטעם היהדות וכי אסור עלינו באיסור גמור להרכיב עליו רוח
צרפתי או גרמני והוא הסכים לדברי. עם הד"ר סימון לא יכולתי לעסוק בפנה

זאת כלבבי כי גם מר וויסאצקי ממוסקוא וידידנו הד"ר שמריה לעווין היו שם והשיחה בינותינו היתה מכמה נושאים נוגעים אל הכלל אבל לא על הפרט שחפצתי לדון בו. אח"כ בקרני הד"ר סימון בהאכסניא שלי אבל ג"כ שם לא היתה השעה מסוגלת לדבר בפרטים אבל רמזתי לו בכלל דבר זה. ובכלל נעשית הקורבה ביני ובינו באופן כזה כי אוכל לכתוב לו מבלי נגוע בכבודו או להיות מתעבר על ריב לא לו.

הראית את הצעיר התכשיט נאָרמאַן? הגד נא לו כי אנכי "ברוגז עליו" שלא כתב לי זה זמן כביר. הספר קבלתי אבל לא המכתב המקוה ממנו. כפי הנשמע בחו"ל אחב"י בבריטניא ירגזו מאד על צוואת הלארד הידוע בדבר העיזבון לבתו הצדקנית. ואחד מבני הנביאים בעיר מינכען הגיד לי בפה מלא כי הנוסחא החדשה בעשרת הדברות היא כבד את "בנך ואת בתך" וא"כ חטא גדול חטא הלארד. וב"ס תיעשה בהשתדלות הכת החדשה לנביאה וקדושה. בדו"ש לכולכם ידידך הנאמן

שניאור זלמן שעכטער.

אשתי כתבה לי כי ראתה את בני בתך היקרה בעיר רומי וקבעו עתים בעד ראיון וכו'.

הנ"ל.

Hotel Cavour Florence

March 23, 1911.

ידידי הנכבד,

ב"ס קבלת מכתבי ששלחתי זה ג' או ד' ימים. והנה בקשה גדולה לי אצלך והוא, בדברי היום עם אחד ממיודעי אודות ההכנות לפסח הגיד לי כי לא ישתו פה טעע בפסח מפני חשש חמץ במשהו וכו' כי לא נמצא למכור רק אצל הגוים וכו' אבל הרב יתיר אם יעלה בידי לקחת אותו מיהודי וכו'. אנה עשה עמדי טובה ושלה לי חצי פפונד טעע טוב ושמור מארץ בריטניא אם תוכל. התדע הספר Myth Magic & Morals by Conybeare אנכי קורא אותו כעת וע"ש המאמר על Marton ובפרט צד 332 ואתה תחזה גם מזה שאסור לנו להפריד בין הדבקים דת ומוסר היהדות. והדברים עתיקים. והוא הוצאה ב" London 1910.

ידידך בד"ש

שניאור זלמן שעכטער.

The Jewish Theological Seminary of America
531-535 West, 123rd Str. New York City
Dec. 19, 1911.

ידידי הנכבד,

זה ימים אחדים אשר מצאתי בין כתבי העתקה ממאמר בקורת אחד שפרסמתי זה כמה שנים על ספרו של יעקב As Others Saw Him כלומר הנוצרי. והנני שולח לך את ההעתקה הזאת מחשבי כי תמצא נחת בדברי. השלום לך ולאשתך היקרה ולכל ב"ב. לנו שלום בעז"ה. איה ידידנו לוברסקי כעת? גם בתו ובנו לא ידעו מקום תחנונו כעת. בחפזן גדול ידידך הנאמן שניאור זלמן שעכטער.

The Jewish Theological Seminary of America
531-535 West, 123rd Street, New York City
25 Jan., 1912

ידידי הנכבד,

אתמול שלחתי לך מכתב ארוך בשפת ענגליש והיום בא לידי השלח האחרון מכיל מאמרך על ביה"ס שאיקונין שלו דומה לשל רבו ואברך ברוך שברא אנשים בעלי דעה כותבים מאמרים בדעת צלולה ובסברא ישרה ליהנות בהם בני אדם. ידידינו ה"בעל דבר" מהפך בזכות הביה"ס הזה. וכבר כתבתי לך דעתי שאקוה שלא תהיה לו שליטה ח"ו בהמוסד החדש ביפו אם כי יפה כוחו במגידות, ובעל דבר לחוד ובעל מעשה לחוד. יתר המאמרים או רובם הם מעידים על הטירוף-הדעת והיאוש הנורא במחנה המשכילים שלא שמשו כל צרכם. ואקנא בך שאתה צעיר לימים בערך ועוד תחזה גאולת ישראל וספרותו מאת הבטלנים האלה בעוד שאנכי זקנתי ולא אוכל לקות עוד. את מאמרי על הספר "אברהם גייגר" שנדפס לכבוד ההלולא רבה שלו השלמתי בכי טוב. אבל אין הזמן מספיק לי לעבור עליו ולתקנו ולהגיהו כראוי ומי יודע מתי אוכל לגמרו ולשלחו לדפוס כי טרדוטי מרובות מאד בחורף זה. לא הרהרתי ח"ו יותר מדי אחרי מטתו של נושא הספר ונזכרתי לתורתו, אבל דברתי קשות עם חסידיו ואדוקיו החושבים ששיטתו הבנויה על אמונות ודעות נחשבות לאמת זה יותר מחמישים שנה והריקה מכל אהבת ישראל תספיק לנו כעת. ואקוה כי תמצא נחת בהמאמר כאשר יגמר כולו. רוב קריאתי בספרים היא בענין הצדוקים והפרושים כי קבלתי לכתוב ספר על דבר הפרושים. המקורים המה מעטים עד מאד, איזה פיסקות ביוזעפוס.

הב"ח והתלמוד וגם הם לפעמים רק שיחות בעלמא. ספרי האחרונים מכילות עפ"י הרוב רק השערות פלפולים ולשיטתות, ומדי ארבה לקרות כן תגדל מבוכתי, ולא נשאר לי רק לפנות דרך לעצמי. ויה"ר שלא אכשל בדבר הלכה וגם לא בדבר אגדה.

אנא כתוב לי בדבר נארמאן בענטוויטש ודעתך בדבר המשרה שכתבתי לך אתמול.

בד"ש לך ולביתך ידידך בכל לוי"נ

שניאור זלמן שעכטער.

The Jewish Theological Seminary of America
531-535 West, 123rd Str. New York City
August 15, 1912.

ידידי הנכבד,

קבל נא תודתי על ברכתך לחג חצי היובל מיום בואי בקשר הנשואין עם אשתי היקרה. ויה"ר שתמלא ברכתך שאזכה לברך אותך ליובל הזהב לחתונתך אי"ה. ואם לא, תזכיר את שמי לטובה או במסיבת אוהבים וחברים ושפתותי יהיו דובבות בקבר.

צר לי לשמוע כי היית שרוי בצער. וגם אנכי נהניתי אך מעט מהקיץ הזה ועודני בעיר נויארק על התורה ועל העבודה כבשאר ימות השנה. אולי אעזוב העיר ושאונה בשבוע הבע"ל בעד איזה ימים כי הימים הטובים ממשמשין ובאין בחפזה בשנה זאת ועלי להיות פה "ביומי דרחמי".

לא אדע אם הגדתי לך כי מצאתי בכת"י קונטרס ישן נושן נוגע לתולדות הכוזריים מכיל חדשות ונצורות. והיא המלאכה שלקחה כל עתותי הפנויות במשך החדשים האחרונים. וחבל שאיני בעל לשונות כמו ערבית ובפרט רוסיית. ועשיתי כל מה שביכולתי והנחתי מקום לחכמי ארציכם להתגדר בו. המאמר יופיע באקטאבער אי"ה ואשלחהו לך.

קראתי אתמול את "העתיד" החדש עם כל נביאות בעלי ההפקר והיאוש. על העתיד שלנו. ולא אכחד כי אם העתיד יהיה כאשר ינבא לנו אותו האיש מצינצינאטי או ההעדר טוב ממנו.

וכדי לסיים בדבר טוב אברכך גם אותך וגם אשתך היקרה וכל ב"ב בברכת כוח"ט לר"ה הבע"ל והנני עושה זאת ג"כ בשם אשתי ובתי ואנכי והם מברכים אתכם באלפי ברכות ושלומות

ידידך הנאמן

שניאור זלמן שעכטער.

Abra. Lincoln

בספינה

July 8, 1914.

ידיד הנכבד,

אנכי ואשתי בספינה ההולכת להאמבורג. אי"ה נשיג החוף ביום ב' הבע"ל ומשם נלך לפראנקפורט על נהר מיין. אשתי תלך מזה לעיר נויהיים ועלי עוד לחכות לעצת הרופאים שמה לראות אנה ישלחוני. ועתה השמיעני נא בטובך אנא תהיה עתה ואשתך בשנה זאת למען אדע אם נוכל לקבוע איזה זמן ומקום אשר במ אוכל לראות אותך ולטייל בד"ת ובשיחת חולין וכנהוג. אקוה כי אתה בל תחשבנו לאיש אוכל דרכו בקודש מסבת העדר ההסכמה בינינו בדבר השפה וכו'.

כמדומה שידידנו הרא"ל¹ כתב אליך בדבר מחלתי. בעז"ה אנכי נא [מלה מטושטשת] הולך ושב לאיתני אבל הליאות והחולשה לא עזבו אותי עוד במדה המבוקשת. אבל הנסיעה בספינה תיטיב מצבי מיום ליום ובאלהים נעשה חיל. בידידות ורגשי כבוד לך ולביתך שניאור זלמן שעכטער.

c/o Dr. A. Freimann

1 Langestrasse

Frankfurt a. M., Germany.

1 אברהם אליהו ליברסקי.